

ОММАВИЙ ТАРТИБСИЗЛИКЛАР ВАҚТИДА ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Салаев Хамза Аббосович

ИИБ Академияси магистранти, подполковник

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10680081>

ARTICLE INFO

Received: 15th February 2024

Accepted: 17th February 2024

Published: 19th February 2024

KEYWORDS

*оммавий тартибсизликлар,
қоидалар, ҳуқуқий нормалар*

ABSTRACT

Ушбу мақолада оммавий тартибсизликлар вақтида жамоат хавфсизлигини таъминлашни такомиллаштириш масалалари ўзаро ўрганилиб, муаллиф томонидан назарий таҳлил қилинган.

Оммавий тартибсизликлар турли назарий омилларга асосланиб, мустақил назарий тушунишни талаб қилади. Амалиёт шуни кўрсатадики, бундай ҳаракатларга мақбул қаршилик кўрсатишнинг таркибий қисмларидан бири, унинг содир этилганлиги учун жавобгарликни назарда тутувчи, самарали ишлайдиган жиноят ва ҳуқуқий нормаларнинг мавжудлиги ҳисобланади. Оммавий тартибсизликлар намоишлар пайтида ҳам, бошқа ҳодисалар пайтида ҳам содир бўлиши мумкин. Уларни намоишлардан фарқи шундаки, намоиш тинч йиғилиш бўлиб, унда демократик ҳуқуқий давлат фуқаролари намоиш ўтказиш бўйича конституциявий ҳуқуққа эга ва улар жамоатчиликка қарши норозилик билдиришлари мумкин. Оммавий тартибсизликлар биринчи навбатда куйидагилар билан ажралиб туради: одамлар йиғилишининг ноқонунийлиги, уларнинг сони уч кишидан ошиб кетиши, ролларни тақсимлаш билан олдиндан тайёрланган ҳаракатларни ўтказиш. Қоидага кўра, оломон полиция ходимларига тош отади, дўкон ойналарини синдиради, дўконларни талон-торож қилади, машиналарни ағдаради ва ўт қўяди [1].

Оммавий тартибсизликлар - давлатнинг суверенитети, жамоат тартиби ва хавфсизлиги, фуқароларнинг шахсий хавфсизлигига таъсир қилувчи оммавий жиноят сифатида, зўрлаш, ўт қўйиш, бузғунчилик, давлат ва шахсий мулкни ўғирлаш, талаш ва йўқ қилиш, тинч аҳоли ва ҳуқуқат кучларига нисбатан совуқ (ўқ отар) қурол, портловчи ёки тез аланга олувчи моддаларни тайёрлаш ва қўллаш, қаршилик кўрсатиш, давлат, жамоат ташкилотлари ва муассасалари, транспорт воситалари фаолиятини ишдан чиқариш ва бу вазиятда уларни бартараф этиш учун кескин чора-тадбирларни қўллашга мажбур қилувчи ҳодисалар тушунилади. Илғор тажрибалардан ҳисобланган Беларус давлатининг Минск шаҳридаги оммавий тартибсизликларни бартараф этишда қуролланган бўлинмаларининг тактик ҳаракатларига ижобий баҳо бериш мумкин. Чунки, тартиббузарларнинг ҳаракатларини учувчисиз учув аппаратлари ёрдамида

кузатиб бориш, командирларнинг тўғри қарор қабул қилишга имкон берган ва тартиббузарларнинг ҳаракат йўналишларига самарали тўсиқлар ўрнатилган[2].

Бизнинг давлатимизда аҳоли сони кўпайиш билан бир қаторда авто-, мототранспорт воситаларининг кўпайиши тирбандликлар ва бошқа ноқулайликлар келтириб чиқармоқда. Бу аҳолининг маълум қатламининг эътирозлари ва норозиликларига сабаб бўлмоқда. Ахборот технологияларининг ривожланиши кузатилаётган бир пайтда, инсонларнинг дунёқарашлари ва ҳуқуқий маданиятлари юксалиб бормоқда. Юртимизда яшовчи аксарият аҳолининг ўзбек миллатига мансуб бўлганлиги, ота-боболаримиздан тинчликпарвар қадриятлар мерос бўлиб келаётган бўлишига қарамасдан, учинчи кучлар томонидан интернетнинг турли веб-сайтлари ҳамда ижтимоий тармоқлар орқали тасдиқланмаган маълумотларни бўрттириб кўрсатиш орқали ёшларимиз онгида турли хил салбий фикрларни пайдо қилишга уринишмоқда. Бу эса, вирус сингари тез тарқалиб, жамоат жойларида тартибсизликларининг кичик кўринишлари намоён бўлмоқда[3].

Психологик ёндашувда оммавий тартибсизликлар бевосита оломон феномени билан боғлиқ тарзда тадқиқ этилади, яъни тартибсизликларни амалга оширувчи оломон турлари, юзага келиш мотиви, психологияси, иштирокчилар онгига таъсир қилиш усуллари ва воситалари, оломон хулқ-атворидаги ўзгаришлар ва уни бошқариш билан боғлиқ жараёнлар ўрганилади. Психологлар ёндашувига кўра, оломон – алоҳида ташкил этилмаган, стихияли тарзда пайдо бўлган тартибсиз, англаб олинган умумий мақсадга эга бўлмаган, соф ҳиссиётга берилган одамлар тўдаси[3]. Психологияда оломон фаоллиги ва ҳиссиётга берилганлик даражасига кўра фаол ва пасив турларга ажратилади. Фаол оломон деганда биринчи навбатда зўравонлик, шафқатсизлик, босқинчилик, кўпурувчилик ҳаракатларига мойиллиги бўлган, тажовузкор хулқ-атвор етакчилик қиладиган одамлар тўдасини тушуниш лозим. Пасив оломон эса, ўзида эмоционал компонентларнинг йўқлиги билан ажралиб туради. Уни ташкил қилувчилар ушбу гуруҳга тўсатдан, мисол учун, бирон бир ҳодисани томоша қиламан деб, шунчаки кўшилиб қолганлар ёки аниқ мақсад асосида келишилган ҳолда йиғилганлар (тўй ҳашамларга, кино, театрга келганлар) ҳам бўлиши мумкин. Пасив оломонга хос индивидларнинг ўзаро жойлашуви шундайки, улар бир-бирларига таъсир қилмайди. Бинобарин бу турдаги оломонни бошқариш осон кечиши тадқиқотчилар томонидан алоҳида кўрсатиб ўтилган.

Бундан ташқари, жамоат хавфсизлигини таъминлаш, гуруҳий қонунбузарликлар ва оммавий тартибсизликларни бартараф этиш бўйича 14 та (Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳар ва вилоятлар) “Худуд методикаси”ни ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ этиш режалаштирилди.

Бунда, мақсадли амалий илмий-тадқиқот лойиҳасини амалга ошириш доирасида: оммавий тартибсизликлар олдини олиш ва бартараф этиш методикасини ишлаб чиқиш; ушбу методикага асосланган ҳолда, минтақалар криминоген вазияти (норозиликлар иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий, маънавий-маърифий, тиббий, этник, демографик, географик, экологик ва ташкилий омиллари), криминологик хусусиятлари (норозиликлар ҳолати, даражаси, тузилиши, географияси, йўналиши, субъектлар тавсифи, тактикаси), жамоат хавфсизлигини таъминлаш субъектлари фаолияти самарадорлиги (миқдори, жойлашуви, компетенцияси, моддий-техник таъминоти,

тактикаси) ва ҳулосалар (хулоса, прогноз, таклифлар)ни акс эттирган ҳолда 14 та “ҳудуд методикаси”ни тайёрлаш ва амалиётга татбиқ этиш назарда тутилди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Abdumalikov J., Yusupdjanova G. Оммавий тартибсизликлар келиб чиқиш сабаблари ва унинг бартараф этиш усуллари //Academic research in modern science. – 2022. – Т. 1. – №. 10. – С. 28-33.
2. Қаюмов Ғ.А. Оммавий тартибсизликларни олдини олишда техникаларга қарши портламайдиган тўсиқларни ривожлантириш масалалари //barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 10. – С. 212-217.
3. Дружинин В.Н. “Психология XXI-века”. Москва, 2003, 863 с.
4. Qushboqov S., Tilabov S. Axborot xavfsizligi hamda muhofazasi ta'minlashda huquqbuzarlik profilaktikasining roli //Science and innovation in the education system. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 45-47.
5. Qushboqov S., Mamatova D. Yangi O'zbekistonda huquqbuzarlik profilaktikasining o'rni //current approaches and new research in modern sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 37-39.
6. Кушбоқов Ш., Ҳосилжонов М. Оилавий (маиший) зўравонлик ҳуқуқбузарлигини малакалашдаги муаммолар //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 29-31.
7. Шермухамедов А.А., ўғли Холдаров Ф.Э. Методика расчёта интенсивности износа и пробега шин специализированных транспортных средств //research and education. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 231-247.
8. Охунов З., Кушбоқов Ш Т. Т. С. Э. Ҳуқуқбузарликларни олдини олишга оид айрим мулоҳазалар //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 11. – С. 34-39.
9. Вахобжонов Д. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширувчи органлар ва муассасаларнинг ҳамкорлиги ташкилий-ҳуқуқий асослари //Бюллетень педагогов нового Узбекистана. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 117-125.
10. Qushboqov S., Zamonov X. Shaxsning hayoti va sogligiga qarshi jinoyatlarning oldini olishning oziga xos xususiyatlari //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 79-84.
11. Вахобжонов Д. Ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмаларининг фаолияти самарадорлигига салбий таъсир этувчи омиллар таҳлили //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 142-150.
12. Кушбоқов Ш., Самадов М. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширувчи ички ишлар органлари томонидан маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритишда мавжуд муаммолар ва уларнинг ечими //Solution of social problems in management and economy. – 2023. – Т. 2. – №. 13. – С. 95-98.
13. Вахобжонов Д. Профилактика инспекторининг шахс ҳаёти ва соғлиғига қарши жиноятлар профилактикасида халқаро тажриба ва қонунчилик //Бюллетень студентов нового Узбекистана. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 27-35.

14. Қушбоқов Ш., Самадов М. Ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни ўрни //Science and innovation in the education system. – 2023. – Т. 2. – №. 13. – С. 73-76.

